

Nr 170

Utlåtande i anledning av väckt motion rörande förflyttning av Moderna museet till Sergels torg, m.m.

(4:e avd.)

I en inom andra kammaren av herrar *Lindkvist* och *Arvidson* väckt motion (II: 430) har hemställts att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t att utnyttja den nu uppkomna möjligheten att flytta Moderna museet från dess nuvarande lokaler på Skeppsholmen till ett kulturhus i kv. Fyrmörsaren vid Sergels torg i Stockholm samt att i Moderna museets nuvarande lokaler på Skeppsholmen bereda plats för Etnografiska museet och nu hemlösa specialmuseer.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden torde få hänvisas till motionen.

Över motionen har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, yttranden avgivits av *byggnadsstyrelsen* och *Nationalmuseum*, vilka yttranden i avskrift (bilagorna A och B) fogats till detta utlåtande.

Utskottet. Av Nationalmuseums yttrande över förevarande motion framgår att starka skäl talar för såväl ett bibehållande av Moderna museet på dess nuvarande plats som en flyttning till Sergels torg. Bland annat framhålls sålunda att om det på kortare sikt gäller att väga för- och nackdelar av de skilda alternativen det senare ter sig mest lockande. På längre sikt säges emellertid frågan om en eventuell flyttning sammanhänga med ett spörsmål av än större vikt, nämligen det huruvida Skeppsholmen bör göras till ett enda stort centrum för konst och museer över huvud taget, vari Moderna museet måste ingå som en ofrånkomlig del — vilket allt i sin tur sammanhänger med frågan om marinens definitiva utflyttning från Skeppsholmen. Motionärernas tanke på att efter en eventuell omlokalisering av Moderna museet till Sergels torg bereda Etnografiska museet m.fl. plats i det förstnämnda museets nuvarande lokaler avstyrkes bestämt av Nationalmuseum.

Utskottet vill för sin del — i likhet med byggnadsstyrelsen — erinra om att såväl frågan om Skeppsholmens framtida användning som Etnografiska museets ställning och därmed sammanhängande spörsmål f.n. är föremål för särskilda av Kungl. Maj:t tillsatta utredningar. Vid sådant förhållande

och då det jämväl i övrigt torde kunna förutsättas att Kungl. Maj:t uppmärksamt följer utvecklingen av berörda frågor kan utskottet inte finna det motiverat att från riksdagens sida en särskild framställning i ämnet göres.

Utskottet hemställer följaktligen,

att motionen II: 430 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 november 1964

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Gillström, Einar Persson, Birger Andersson, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Virgin, Fritz Persson, Rikard Svensson, fru Wallenheim, herrar Bengtson, Per Jacobsson, Söderberg, Mårtensson, Edström och Kaijser; samt

från andra kammaren: herrar Staxäng, Petterson i Degerfors, Gustafsson i Stockholm, Ståhl, Karlsson i Olofström, Svensson i Stenkyrka, Almgren, fröken Elmén, fru Lewén-Eliasson, herrar Svensson i Ljungskile, Cassel, Johansson i Norrköping, Carbell, Gustafsson i Uddevalla och Andersson i Knäred.

KUNGL. BYGGNADSSTYRELSEN

14 mars 1964

Riksdagens statsutskott

Remiss 11 mars 1964 angående motionen II: 430 om förflyttning av Moderna museet till Sergels torg m.m. (Ecklesiastikdepartementet)

Genom remiss anbefalld avgiva utlåtande över motionen II: 430 vid innevarande års riksdag angående förflyttning av Moderna museet till Sergels torg m. m. får byggnadsstyrelsen anföra följande:

I likhet med motionärerna finner byggnadsstyrelsen det vara angeläget att i den huvudsakligen för merkantila ändamål inriktade bebyggelsen omkring Sergels torg även få utrymmen för olika kulturella ändamål.

I kv. Fyrmörsaren, som motionärerna avsett som ett nytt läge för Moderna museet, skall en nybyggnad uppföras för Riksbanken. Banken torde komma att behöva större delen av kvarteret för sin verksamhet. Huruvida den mot Sergels torg gränsande delen av kvarteret, som inte erfordras för Riksbanken, kan apteras för Moderna museet eller om man där måste nöja sig med lokaler för mer tillfälliga utställningar för Moderna museet m. fl. kan för närvarande inte med någon säkerhet bedömas. På Skeppsholmen torde det i varje fall vara möjligt att tillgodose Moderna museets inte obetydliga expansionsbehov. Det torde även vara för tidigt att uppge tanken att låta Moderna museet ingå som en del i ett blivande kulturcentrum på Skeppsholmen.

Då såväl Skeppsholmen som det i motionen omnämnda Etnografiska museet f. n. är föremål för statliga utredningar, anser byggnadsstyrelsen, att resultatet av dessa utredningar bör avvaktas, innan ställning tages till de i motionen framlagda förslagen.

I handläggningen av detta ärende har deltagit generaldirektören Larsson, tekniske direktören Uhlin, avdelningschefen Smith, byggnadsråden Quiding, Jonsson och Bertman, t. f. byggnadsrådet Törnquist samt byrådirektören Bruhn-Möller, föredragande.

*Sixten Larsson**/ Ake Bruhn-Möller*

Till Riksdagens Statsutskott

Genom nådig remiss den 11 mars 1964 har nationalmuseet anbefallts att till Riksdagens Statsutskott inkomma med yttrande över den vid 1964 års riksdag i andra kammaren väckta motionen nr 430 rörande förflyttning av moderna museet till Sergels torg, m. m. Med anledning härav får nationalmuseet anföra följande.

Moderna museet, som är nationalmuseets avdelning för nutida måleri och skulptur, har alltsedan det öppnades för snart sex år sedan haft nära 800 000 besökare, en fjärdedel av besöksfrekvensen för statens konstsamlingar i dess helhet under samma tid. Det appellerar med sitt rikt varierande utställningsprogram, sina visningar, sina konserter och övriga evenemang i hög grad till ungdomen och erkännes allmänt såsom den relativt sett aktivaste och i press och massmedia mest uppmärksammade kulturinstitutionen i landet. Det är på den moderna konstens område det svenska konstlivets viktigaste fönster mot utlandet. Dess samlingar har under den tid det varit öppet ökat starkt i både omfång och värde och kommer att göra det än mer, när det stora engångsanslaget för inköp av internationell konst, som nyligen beviljats nationalmuseet av lotterimedel, kunnat utnyttjas.

Med den utveckling verksamheten i moderna museet tagit är frågan om dess placering i huvudstaden av vitalt intresse både för institutionen såsom sådan och för de betydande skaror, som genom den söker sig till konsten.

De erfarenheter, som hittills vunnits av museets inrymmande i det gamla exercishuset på Skeppsholmen, har varit av både positiv och negativ art.

Fördelen med moderna museets nuvarande läge är väl främst att söka i den särskilt sommartid vackra miljön. För den allt större bilburna delen av museets publik erbjuder också Skeppsholmen goda parkeringsmöjligheter på planen framför och vid sidan av museet. En ytterligare fördel ligger i museets relativa närhet till dess moderinstitution och till det förra året invigda östasiatiska museet, där nationalmuseets avdelning för konstabildning och depositioner också är inrymd.

Å andra sidan kan ej förbises, att läget på Skeppsholmen också visat sig vara förenat med åtskilliga vanskligheter. Offentliga kommunikationsmedel i form av spårvägs- eller busslinjer saknas och synes ej heller under överskådlig tid kunna påräknas. Det tar nära en kvart att från närmaste spårvägs- eller busshållplats till fots bege sig till moderna museet. Vintertid när det är kallt och blåsigt är promenaden över Skeppsholmsbron inte odelat angenäm och avskräcker helt visst en del besökare. Skeppsholmen är alltså ett militärt område, som stängs för allmänheten klockan 9 på kvällen och är överhuvudtaget efter mörkrets inbrott en något ödslig miljö, sedan Marinens förband och tjänstebostäder i stort sett förlagts till andra trakter. Anledningar till konflikt med de militära ordningsföreskrifterna har ej sagnats och torde vara svåra att helt undvika. I händelse av krigsfara kan Skeppsholmen omedelbart avstängas för civilt bruk med de olägenheter för de dyrbara samlingarnas omhändertagande, som därav skulle följa.

De senaste årens verksamhet har dessutom klart givit vid handen, att moderna museets lokaler är otillräckliga till sin omfattning. Den livliga utställningsverksamheten, som är själva nyckeln till museets framgångar,

har inte kunnat bedrivas utan att en betydande del av de ordinarie samlingarna hållits magasinerade till förfång för konstnärer, konstälskare och forskare, som kommit för att studera dem. Konserter, filmvisningar och andra evenemang har i regel måst förläggas till själva utställningslokalerna, vilket medför vissa risker för konstverkens säkerhet. Magasins- och arbetslokaler var redan när museet först togs i bruk för få och för små och har genom den ökade aktiviteten och personalens tillväxt blivit i än högre grad otillräckliga.

Under dessa förhållanden måste möjligheten att i Riksbankens blivande nybygge vid Sergels torg bereda väsentligt större och ändamålsenligare lokaler för museet te sig mycket lockande. Museets flyttning till det nya Stockholms centrum skulle också eliminera många av de förut angivna nackdelarna med museets nuvarande läge på Skeppsholmen. Det skulle med lätthet kunna nås av praktiskt taget hela huvudstadens befolkning, inklusive förstädernas, som bekvämt skulle kunna bege sig dit med tunnelbanan. Läget i centrum för stadens detaljhandel och övriga affärsverksamhet skulle också medföra, att många skulle ha möjlighet att under lunchtid, ja under arbetstid, kunna göra ett kort besök på museet, något som för närvarande endast är förbehållet ett litet fåtal.

Planen att vid det nya Sergels torg i Stockholms moderna centrum placera en byggnad, där konstärerna kan samverka och tillsammans utgöra en ständigt förnyad och lättillgänglig inspirationskälla för den enskilde i direkt kontakt med det dagliga arbetslivet, är överhuvudtaget utomordentligt fascinerande. Att placera ett nytt museum i stadens centrum skulle visa prov på en klarsynt tilltro till konstens centrala ställning i det nya framväxande samhället. Ett museum vid Sergels torg skulle kunna ge en konstnärlig signatur åt den nya stadsbilden och utgöra en mycket inspirerande arkitektonisk uppgift.

Gäller det alltså att på kortare sikt väga för- och nackdelar av att behålla moderna museet på dess nuvarande plats respektive flytta det till Sergelplatsen, torde det icke råda någon tvekan om att det senare alternativet ter sig mest lockande. Det bör emellertid klart sägas ifrån, att en placering av moderna museet vid Sergels torg kommer att ställa ökade anspråk på de administrativa och tekniska förbindelserna mellan nationalmuseet och dess avdelning för modern konst. En mängd serviceorgan, verkstäder, personal och förnödenheter är helt naturligt gemensamma för nationalmuseets fackavdelningar, något som erbjuder betydande besparingar för statsverket. Självfallet bör denna möjlighet till samverkan fortsättningsvis utnyttjas, även om moderna museet förlägges till Sergelplatsen, men ökade krav kommer då att ställas på transportmedel samtidigt som en viss dubblering av verkstäder och dylikt inte torde kunna undvikas. Då moderna museet i en nybyggnad vid Sergels torg måste kunna räkna med väsentligt ökade lokaler och en betydligt större personalkader, kommer detta i sin tur också att leda till att de gemensamma serviceorganen samt det centrala kansliet samtidigt måste förstärkas. Nationalmuseet anser sig för den skull ha anledning att utgå därifrån, att statsmakterna vid en eventuell förflyttning av moderna museet med stor välvilja kommer att pröva de anslagskrav som i anledning därav kommer att framställas.

På längre sikt sammanhänger emellertid frågan om flyttning av moderna museet till Sergels torg med ett spörsmål av än större vikt, nämligen det, huruvida Skeppsholmen bör göras till ett enda stort centrum för

konst och museer överhuvudtaget, vilket i fråga om skönhet, central belägenhet och goda utvecklingsmöjligheter torde överträffa allt vad någon annan huvudstad i världen skulle kunna förfoga över. I ett sådant centrum måste självfallet moderna museet, utvecklingens egentliga spjutspets, ingå som en ofrånkomlig del.

Denna framtidsvision sammanhänger emellertid intimt med, hur frågan om Marinens fullständiga och definitiva avflyttning från Skeppsholmen kommer att lösas. Huruvida en sådan avflyttning kommer till stånd synes i nuvarande läge ytterligt osäkert, eftersom de olika militära institutionernas avflyttning från Skeppsholmen ständigt fördröjs av olika skäl, var till kommer att lokaler, som redan friställts av de militära förbanden, i stället för att reserveras för kulturella ändamål, upplåtits åt andra militära myndigheter. Under alla förhållanden synes en radikal ändring i sakernas nuvarande tillstånd tyvärr vara mycket osäker och, i varje fall, relativt avlägsen.

Även om det sålunda på längre sikt hade varit lyckligast, om moderna museet hade kunnat bibehållas på Skeppsholmen såsom en central och viktig del i ett där tillskapat stort konst- och museicentrum, anser sig nationalmuseet likväl i nuvarande läge böra tillstyrka bifall till motionärernas hemställan, i vad denna gäller förflyttning av moderna museet till ett kulturhus i kvarteret Fyrmörsaren vid Sergels torg i Stockholm. Samtidigt vill nationalmuseet understryka vikten av att här ovan gjorda påpekanden ifråga om behovet av förstärkta materiella och personella resurser beaktas av statsmakterna vid ett genomförande av förflyttningen.

Motionärerna har även tänkt sig, att Etnografiska museet och/eller andra hemlösa specialmuseer skulle efter en eventuell flyttning av moderna museet till Sergels torg beredas plats i dess nuvarande lokaler på Skeppsholmen.

Varken ifråga om utrymme eller till sin disposition är emellertid moderna museets nuvarande lokaler ägnade att inrymma det stora och betydelsefulla material, som Etnografiska museet förfogar över. Därtill kommer, att ombyggnaden och inredningen av moderna museets nuvarande lokaler på Skeppsholmen till en kostnad av cirka en miljon kronor bestritts med en av fröken Emma Spitzer till nationalmuseet given donation. Denna summa måste givetvis återbetalas till nationalmuseet, om detta ej längre får disponera moderna museets nuvarande byggnad på Skeppsholmen. Nationalmuseets lokalbehov är överhuvudtaget mycket stort, och bland de många ändamål, vartill nationalmuseet skulle behöva utnyttja moderna museets nuvarande lokaler på Skeppsholmen, må nämnas större tillfälliga utställningar, för vilka nu ett antal ordinarie utställningssalar i huvudbyggnaden måste tidvis utrymmas. Ett stort önskemål vore också att kunna tillgodose nationalmuseets behov av större lokaler för dess samlingar av modernt konsthantverk.

Nationalmuseet måste alltså bestämt avstyrka motionärernas tanke på att efter en eventuell flyttning av moderna museet till Sergels torg bereda Etnografiska museet m. fl. plats i moderna museets nuvarande lokaler på Skeppsholmen.

Stockholm den 9 april 1964

Carl Nordenfalk

Överintendent och chef för Nationalmuseum

/Sven Ljungberg